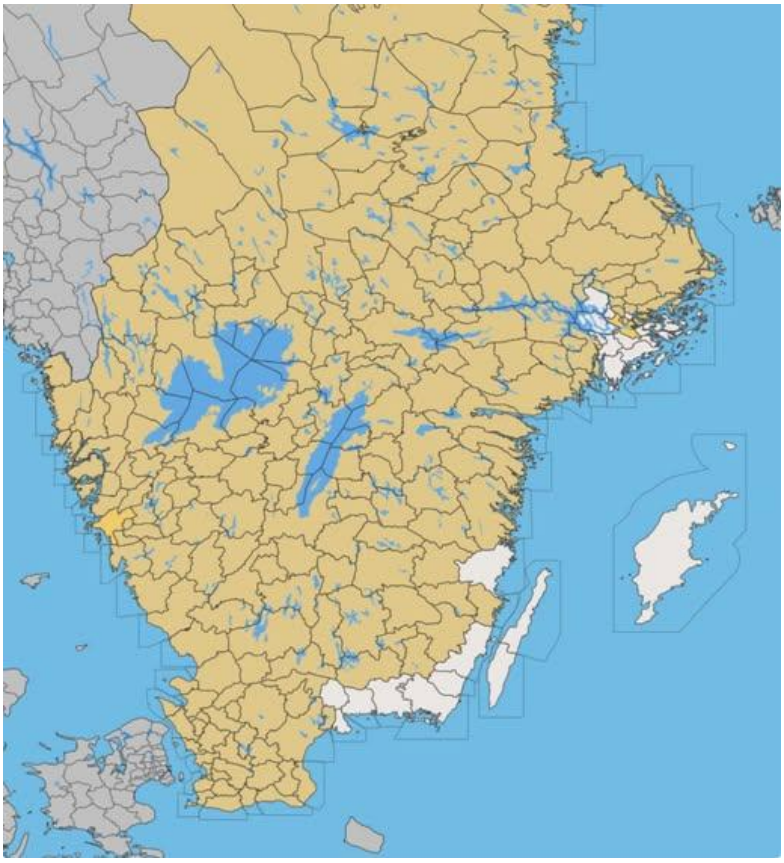
TDR – Den panglossianska kommunen

En studie i varierande terräng

Leif Wågman

Piteå, hösten 2026

TDR – Den panglossianska kommunen

En studie i varierande terräng

Denna rapport har utarbetats på författarens eget initiativ och utan beställning, finansiering eller annan medverkan från extern aktör. Analyser, bedömningar och slutsatser är författarens egna.

Författare: Leif Wågman

Ort och datum: Piteå, hösten 2026

Föreslagen referens:

Wågman, L. (2026). TDR – Den panglossianska kommunen: En studie i varierande terräng.

© Leif Wågman och SRR* 2026. Rapporten får fritt citeras, spridas och användas under förutsättning att källa anges.

* Sveriges Rankingproducenters Riksförbund. Se Appendix 12.

Innehåll

Förord
1. Inledning 1
2. Metod 5
3. Den definitiva rangordningen 9
4. Alternativa viktmodeller 16
5. Extern validering 20
6. Jämförelser med andra rankingar 23
7. Den bästa kommunen – från rangordning till handling 26
8. Diskussion och slutsatser 28
Referenser 31

Appendix

Samtliga appendix återfinns i den separata volymen TDR – Den panglossianska kommunen: Appendix.

Appendix 1. TDR Total, PC1 och PC2
Appendix 2. TDR Total och 13 delindex
Appendix 3. Kommuntyper – klusteranalys
Appendix 3a. Dendrogram
Appendix 4. Metod för TDR
Appendix 5. Indikatorförteckning
Appendix 6. Exkluderade indikatorer
Appendix 7. Alternativa viktmodeller – vikter
Appendix 8. Alternativa viktmodeller – resultat
Appendix 9. Validering I – externa utfall och kontrollvariabler
Appendix 10. Validering II – jämförelse med andra kommunrankingar
Appendix 11. Geografiskt appendix – riks- och regionkartor
Appendix 12. Principer, krav och lagar för kommunrankingar

Förord

”We are all in the Big Bang Gang”
– Philomena Cunk

Människan lever på ett litet, överbefolkat klot som rör sig genom universum. Sedan århundraden har hon ägnat sig åt att mäta, väga och jämföra saker i sin omgivning. Från en tidig, närmast antik bestämning av jordens omkrets har mätandet efterhand utvidgats till planeternas avstånd, stjärnornas ljusstyrka och galaxernas utbredning. Numera sker detta till betydande kostnader.

På jorden är intresset inte mindre. Bergens höjd, havens djup, stormakternas militära styrka, ekonomiernas storlek och bilarnas hästkrafter mäts och jämförs. Människan tycks befinna sig i ständig tävlan med naturen, med andra människor och med sig själv. En särskilt egenartad företeelse är elitidrotten, där enorma resurser ägnas åt evenemang som organiseras kring att springa fortare, kasta längre, hoppa högre eller med fötterna föra en boll i mål.

Man skulle kunna tro att Sveriges kommuner, med sina omfattande och betydelsefulla samhällsuppdrag, borde vara förskonade från tävlingshetsen. Så är inte fallet. Kommunerna konkurrerar alltmer om invånare, skattekraft, arbetstillfällen och företagsetableringar. En omfattande flora av rankingar har därmed vuxit fram, där kommuner jämförs och rangordnas efter företagsklimat, skola, ekonomi, miljö, trygghet, välfärd och åtskilligt annat.

Resultaten är vanligtvis inte samstämmiga. En kommun kan vara bland de bästa i en ranking och betydligt sämre i en annan. Placeringarna väcker trots variationerna uppmärksamhet, används i marknadsföring och kan bli föremål för politiska ambitioner. Vad rankingarna egentligen mäter är inte alltid tydligt. Inte heller vad de möjligen kan användas till. Man undrar dessutom: Vilken kommun är *egentligen* bäst?

Till denna samling fogas därför nu ytterligare en. Det kan ifrågasättas, men syftet är måhända unikt: att rangordna Sveriges kommuner utifrån ett stort antal empiriska indikatorer, där indikatorernas *naturliga* samvariation får bestämma deras relativa betydelse för rangordningen. Resultaten jämförs naturligtvis även med andra mått på kommunernas egenskaper. Det bör man göra. Genom sin särskilda förankring i kommunernas naturliga variation har denna ranking en bestämd fördel framför de övriga. Den har därför ambitionen att bli den slutgiltiga och definitiva. Därmed skulle behovet av ytterligare rankingar möjligen kunna upphöra.

Gislaved, hösten 2026
Leif Wågman

1. Inledning

1.1 Kommunrankingar

Sveriges kommuner är föremål för ett betydande antal återkommande jämförelser och rangordningar. De gäller bland annat ekonomi, kommunala verksamheter, företagsklimat och attraktivitet. Rankingarna produceras av myndigheter, intresseorganisationer, medier och andra aktörer. De bygger på olika datakällor och principer för urval och sammanvägning.

Rankingarna används som informations- och beslutsunderlag, i offentlig debatt och i kommunernas egen kommunikation. De kan också påverka politiska prioriteringar. En kommuns placering i en rangordning kan därmed på oklar grund påverka bilden av kommunen samt vilka frågor som uppmärksammas och tas på allvar.

Rankingarnas resultat är emellertid inte entydiga. En kommun kan placeras högt i en ranking och lågt i en annan. Skillnaderna beror bland annat på vilka egenskaper som mäts och hur observationerna vägs samman. Dessutom säger avståndet mellan två rangplaceringar ingenting om den verkliga storleken på skillnaderna mellan kommunerna. Frågor om rankingarnas konstruktion, tolkning och användning har behandlats i tidigare arbeten med särskilt fokus på en ranking av lokalt företagsklimat (Wågman, 2026a, 2026b, 2026c).

Kommuner kan bland annat bedömas utifrån strukturella förutsättningar, verksamheternas prestationer och resultat, invånarnas uppfattningar samt attraktivitet för människor och företag. Perspektiven är delvis överlappande, men beskriver olika förhållanden. En kommuns ekonomiska förutsättningar behöver exempelvis inte motsvaras av goda verksamhetsresultat, hög invånarnöjdhet eller attraktivitet för inflyttning.

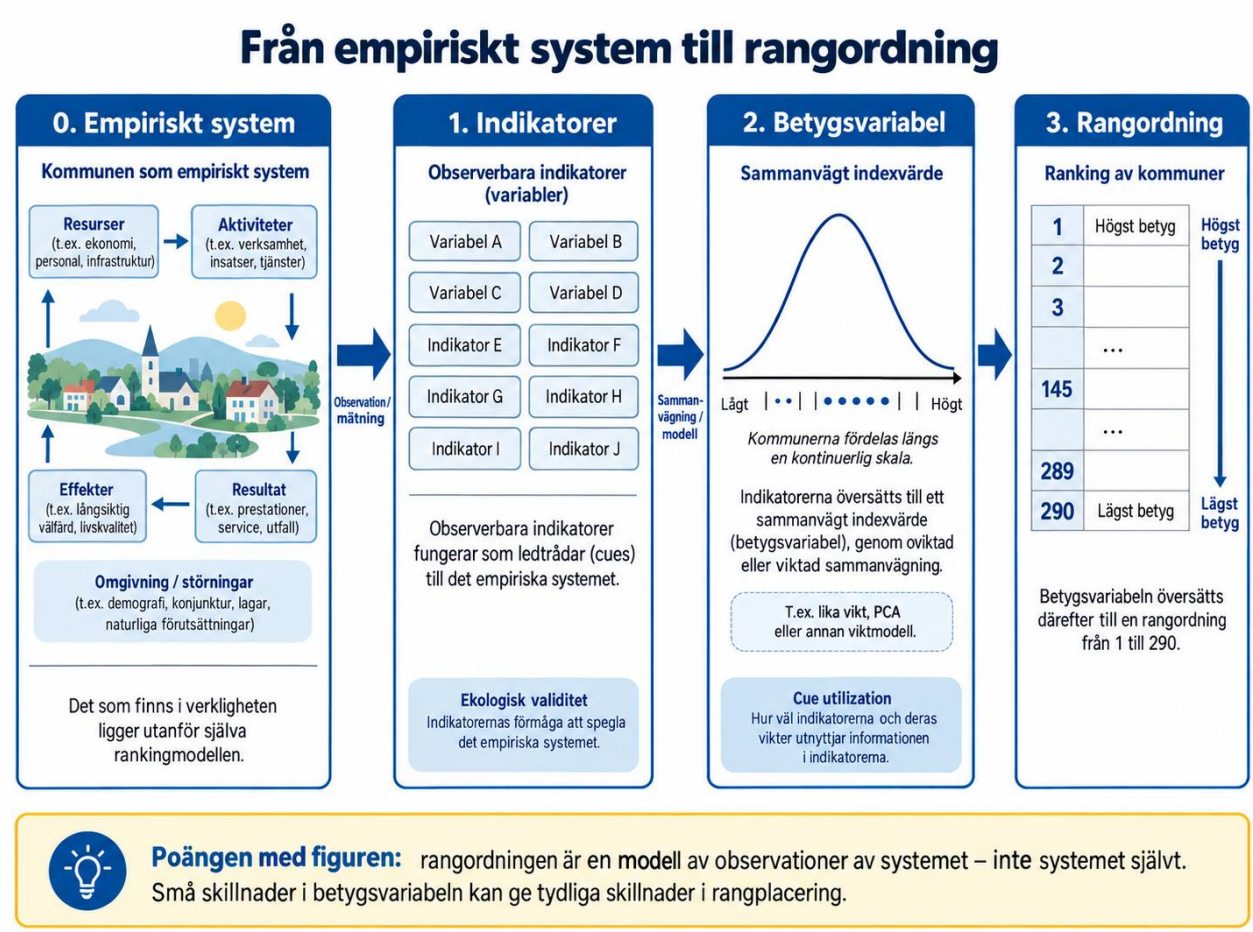
Det finns därför anledning att skilja mellan kommunen som geografiskt och socialt system och kommunen som politisk och administrativ organisation. Förhållandena påverkar varandra, men är inte liktydiga. En sammanfattande rangordning förutsätter dessutom värderingar av vilka egenskaper som är önskvärda och vilken betydelse de ska tillmätas. Befolkningstillväxt, kommunala kostnader och skattekraft kan exempelvis värderas olika beroende på perspektiv.

Frågan om vilken kommun som är bäst kan således inte besvaras enbart genom att sammanställa ett stort antal indikatorer. Den förutsätter också ett explicit ställningstagande till vad som egentligen menas med bäst.

1.2 Från verklighet till rangordning

Varje kommunranking förutsätter en rad teoretiska och metodiska ställningstaganden. Först måste det empiriska system som ska beskrivas avgränsas. Därefter ska relevanta egenskaper identifieras, observeras och mätas. Observationerna ska bearbetas och sammanvägas till ett index, vars värden slutligen används för att rangordna kommunerna. Processen illustreras i Figur 1.

Figur 1
Från empiriskt system till rangordning

Det empiriska systemet omfattar en komplex blandning av invånare, organisationer, resurser, aktiviteter och resultat. Systemets egenskaper kan endast i begränsad utsträckning beskrivas genom direkta observationer och enkla mätetal. Valet av indikatorer avgör vilka egenskaper som blir representerade i en specifik ranking. Flera indikatorer kan beskriva närliggande förhållanden, medan andra egenskaper helt kan sakna representation.

Indikatorerna måste också bearbetas och sammanvägas. Det kräver ställningstaganden till transformationer, skalor, riktningar och vikter. Vikterna kan bestämmas utifrån normativa prioriteringar eller indikatorernas empiriska samvariation. Det senare alternativet kan betecknas som panglossianskt i den meningen att den observerade verklighetens statistiska struktur får avgöra indikatorernas relativa betydelse. Även denna princip förutsätter emellertid värderingar genom valet av indikatorer och deras riktning.

Den sammanvägda indexvariabeln ger varje kommun ett värde enligt den valda modellen. När värdena sorteras erhålls så småningom en rangordning. Därmed förloras information om avstånden mellan kommunerna. Små skillnader i indexvärden kan därför motsvara stora skillnader i rangplacering och omvänt. Rangordningen beskriver relativa positioner, inte storleken på de empiriska skillnaderna.

En ranking är således resultatet av en serie ställningstaganden, vilkas konsekvenser i varierande utsträckning kan undersökas empiriskt. Dess användbarhet beror på vad den avser att beskriva och i vilken utsträckning den faktiskt gör det.

Konstruktion, användning och konsekvenser av sammansatta index och rankingar har behandlats i en omfattande forskningslitteratur. Några exempel är OECD och JRC (2008) om indikatorval, transformationer, viktning och sammanvägning; Saisana, Saltelli och Tarantola (2005) om osäkerhets- och känslighetsanalyser; Espeland och Sauder (2007) om rankingars påverkan på organisationers beteende; samt Bevan och Hood (2006) om resultatstyrning och anpassning till använda mått.

1.3 Syfte och frågeställningar

Svenska kommunrankingar bygger på skilda föreställningar om vad som kännetecknar en bra kommun och hur detta ska mätas. Skillnader i indikatorval, viktning och sammanvägning ger olika resultat. Det väcker frågan om det över huvud taget är möjligt att konstruera en ranking som på ett meningsfullt sätt ger en sann, definitiv och slutgiltig rangordning av Sveriges kommuner.

Som svar på denna fråga har The Definitive Ranking (TDR) utvecklats. TDR prövar möjligheterna och begränsningarna i att konstruera en sådan rangordning. Samtliga avgörande metodval måste då redovisas öppet och deras konsekvenser så långt möjligt även undersökas empiriskt.

TDR bygger uttryckligen på en panglossiansk princip[1] som andra rankingar tycks sakna. Världen är enligt principen i var stund så bra som den kan bli, eller åtminstone sådan som den är. Det finns därför skäl att låta dess observerade egenskaper och deras samvariation bestämma vad som ska tillmätas störst betydelse i en rangordning. Med denna utgångspunkt är avsikten att konstruera en definitiv och slutgiltig ranking av Sveriges kommuner. Andra uppfattningar om vad som kännetecknar en bra kommun torde dock fortsatt förekomma. Det är svårt att undvika.

Undersökningen behandlar följande frågor:

1. Hur kan en transparent ranking av Sveriges kommuner konstrueras med empiriskt bestämda vikter?

2. Vilka mönster i kommunernas egenskaper framträder genom en sådan konstruktion?

3. Hur förhåller sig den resulterande rangordningen till externa mått på kommunernas egenskaper, resultat och attraktivitet samt till andra kommunrankingar?

1 TDR:s grundläggande antagande innebär att verkligheten, dess empiriska representation och den slutliga rangordningen står i ett entydigt förhållande till varandra. Antagandet kan formellt specificeras som: V : I : X : R = 1 : 1 : 1 : 1; där V beteckna verkligheten, I indikatorerna, X den sammanvägda indexvariabeln och R rangordningen. Genom förkortning erhålls: V : R = 1 : 1. Verkligheten och rangordningen antas således stå i ett medierat ett-till-ett-förhållande. Därmed elimineras den informationsförlust och de kunskapsteoretiska problem som annars kan uppkomma vid övergången från verklighet till rangordning. TDR:s definitiva karaktär följer direkt av detta antagande och behöver alltså inte fastställas empiriskt. Liknande antaganden förefaller förekomma vid användningen av andra rankingar. TDR redovisar därför antagandet explicit.

4. I vilken utsträckning förändras resultaten om andra principer för viktning och prioritering tillämpas?

5. Vad kan resultaten säga om kommunernas förhållanden och möjligheterna att påverka dessa genom kommunal styrning?

Huvudrapporten ger en övergripande redovisning av undersökningens metod, resultat, validering och slutsatser. Datamaterial, metodval och analyser dokumenteras närmare i tolv appendix, som är avsedda att utgöra underlag för granskning och kontroll av resultaten.

2. Metod

2.1 Datamaterial och indikatorer

TDR omfattar samtliga Sveriges 290 kommuner. Det empiriska underlaget består av kommunvisa indikatorvärden hämtade från Kolada (Kommun- och landstingsdatabasen)[2]. Datamaterialet laddades ned i slutet av september 2026. För varje indikator användes det senast tillgängliga värdet under perioden 2017–2025, i flertalet fall från 2025. TDR utgör därmed en tvärsnittsanalys baserad på de senaste tillgängliga observationerna av utvalda kommunegenskaper.

Det slutliga analysmaterialet omfattar 121 indikatorer[3] oturligt nog fördelade på 13 delindex. Indikatorerna representerar olika aspekter av kommunernas strukturella förutsättningar, verksamheter och resultat. Tyngdpunkten ligger på kommunen som geografiskt och socialt system, medan den kommunala organisationens verksamhet och resultat är mer begränsat representerade.

Indikatorerna grupperades efter sakligt innehåll. Tio delindex omfattar 10 indikatorer vardera, ett omfattar 11 indikatorer, medan TDR Ekonomi och TDR Välfärd omfattar fem vardera. Tabell 1 redovisar delindexen, antalet indikatorer och deras huvudsakliga innebörd.

Några delindex kräver särskilda kommentarer. TDR Arbetsmarknad beskriver invånarnas anknytning till arbetsmarknaden genom sysselsättning, arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet. Det är därmed främst ett mått på befolkningens arbetsmarknadssituation, snarare än på den lokala arbetsmarknadens storlek. TDR Företagande beskriver i sin tur företagandets relativa betydelse för den lokala ekonomin genom bland annat företagsförekomst, nyföretagande och ekonomisk aktivitet. Delindexet ska därför skiljas från mått på lokalt företagsklimat eller näringslivets absoluta bärkraft. TDR Välfärd har en snävare innebörd än begreppet vanligtvis ges och omfattar fem indikatorer med huvudsaklig anknytning till äldreomsorg.

För varje indikator fastställdes en riktning. Hög sysselsättning, goda utbildningsresultat och hög medellivslängd betraktas exempelvis som gynnsamma utfall, medan hög arbetslöshet, brottslighet och ekonomisk utsatthet ses som ogynnsamma. Indikatorerna orienterades därefter så att högre värden motsvarar gynnsammare utfall. Samtliga indikatorer, deras Koladakoder, riktningar och motiven för inkludering redovisas i Appendix 5.

Konstruktionen inleddes med ett bruttourval om cirka 180 indikatorer. Dessa granskades med avseende på innehåll, datatäckning, jämförbarhet, samvariation och statistiska fördelningar. Vid stark överlappning prioriterades indikatorer med bredare innehåll, bättre datatäckning eller tydligare tolkning. Även extremvärden, skevhet, låg variation och takeffekter beaktades. Efter

2 Kolada förvaltas av Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA). Databasen innehåller nyckeltal för kommuner och regioner. Se www.kolada.se.

3 Antalet indikatorer fastställdes till 121, eftersom kvadratroten ur 121 är 11, vilket händelsevis sammanfaller med antalet spelare i ett fotbollslag.

granskning och gallring återstod 121 indikatorer. De 59 exkluderade indikatorerna och motiven för respektive beslut redovisas i Appendix 6.

Tabell 1
TDR:s delindex, antal indikatorer och huvudsaklig innebörd

Delindex	Antal	Tolkning
Befolkning	10	Demografisk vitalitet: åldersstruktur, befolkningsutveckling, flyttningar och prognoser.
Arbetsmarknad	10	Arbetsmarknadsanknytning och etablering: sysselsättning, arbetskraftsdeltagande och arbetslöshet, särskilt bland unga och utrikes födda.
Inkomster	10	Ekonomiskt välstånd och utsatthet: inkomstnivåer, inkomstfördelning och ekonomiskt bistånd.
Företagande	10	Företagandets relativa betydelse för den lokala ekonomin: företagsförekomst, nyföretagande, ekonomisk aktivitet och näringslivets struktur.
Bostäder	10	Bostadsmarknadens kapacitet och sociala funktion: bostadsproduktion, boendestandard och bostadssociala förhållanden.
Tillgänglighet och infrastruktur	10	Fysisk och digital tillgänglighet: kollektivtrafik, service och digital infrastruktur.
Utbildning	10	Utbildningsresultat och utbildningskapital: skolresultat och befolkningens utbildningsnivå.
Hälsa	10	Hälsa och ohälsa: sjukdomsutfall, levnadsvanor, självskattad hälsa och livslängd.
Trygghet	10	Trygghet och social robusthet: brottslighet, upplevd trygghet, social tillit och beredskap.
Miljö	11	Miljökvalitet och hållbarhet: utsläpp, resurshushållning, naturmiljö och omställning.
Kultur och fritid	10	Tillgång till och deltagande i kultur- och fritidsverksamheter.
Ekonomi	5	Kommunens finansiella robusthet: resultat, likviditet, soliditet, självfinansiering och skattesats.
Välfärd	5	Kvalitet och robusthet i äldreomsorgsnära välfärdsutfall: brukarbedömningar, kompetensförsörjning och vårdrelaterade resultat.
Totalt	**121**	

2.2 Bearbetning, viktning och sammanvägning

De valda indikatorerna bearbetades för att hantera skillnader i måttenheter och statistiska fördelningar. Vid behov genomfördes transformationer, bland annat logaritm- och rottransformationer. Därefter standardiserades samtliga indikatorer till medelvärdet 0 och standardavvikelsen 1.

Indikatorernas samvariation undersöktes genom korrelationsanalys och principalkomponentanalys (PCA). Den senare genomfördes separat för varje delindex på de ingående indikatorernas korrelationsmatris. Analysen identifierar linjära kombinationer av indikatorer som successivt förklarar så stor andel som möjligt av deras totala variation. Komponenter med egenvärden större än 1 behölls enligt Kaisers kriterium och viktades efter sin förklarade varians vid konstruktionen av respektive delindex.

I nästa steg genomfördes PCA på de 13 delindexen. Även här tillämpades Kaisers kriterium. De slutliga vikterna beräknades utifrån komponenternas förklarade varians och delindexens kvadrerade faktorladdningar.[4] Analysen resulterade i två komponenter som tillsammans förklarade 63,17 procent av den totala variationen.

TDR Index Total beräknades som en viktad summa av de 13 delindexen och standardiserades till medelvärdet 50 och standardavvikelsen 10. Kommunerna rangordnades därefter efter sina indexvärden.

Metoden redovisas i detalj i Appendix 4, indikatorspecifika transformationer i Appendix 5 och den fullständiga rangordningen i Appendix 1.

2.3 Utvärdering av TDR

TDR:s statistiska egenskaper, robusthet och externa validitet undersöktes genom en serie kompletterande analyser.

Den interna strukturen analyserades med PCA och hierarkisk klusteranalys. Den senare användes för att identifiera grupper av kommuner med likartade profiler över de 13 delindexen. Rangordningens känslighet för alternativa prioriteringar prövades också genom lika viktning, sex politiskt orienterade viktmodeller och genom att variera prioriteringarnas styrka.

Den externa validiteten undersöktes gentemot tre kriterier: medborgarnas bedömningar av sina kommuner (MBU), relativ attraktivitet (RA) och kommunala verksamhetsresultat (KKiK HoldOut). MBU bygger på fyra frågor ur SCB:s medborgarundersökning, RA på uppgifter om inrikes flyttningar och KKiK HoldOut på indikatorer från Kommunens kvalitet i korthet. Därutöver analyserades samband med bland annat politisk orientering, demografiska förhållanden och nettopendling. Analyserna omfattade korrelationer, partiella korrelationer och regressioner.

Jämförelserna med andra kommunrankingar omfattade deras inbördes samband, gemensamma statistiska struktur och förmåga att förklara variation i de externa kriterierna. Metoder och resultat redovisas närmare i Appendix 3 och 7–10.

TDR:s resultat påverkas av valet av indikatorer, riktningar, transformationer och metoden för sammanvägning. Trots detta kan TDR betraktas som den definitiva rankingen, eftersom indikatorernas naturliga samvariation har fått bestämma deras relativa betydelse.[5] Därmed har verkligheten själv fått avgöra vilken kommun som är bäst.

2.4 AI-användning och ansvar

AI har genomgående använts som interaktivt verktyg i arbetet med TDR. Projektets problemformulering, teoretiska utgångspunkter, metodval och tolkningar har utvecklats av författaren i nära

4 Metodvalet följer direkt av det tidigare redovisade antagandet i fotnot 1.

5 De alternativa viktmodellerna introducerades då det förmodligen kan finnas människor som finner denna proposition något dubiös.

samverkan med AI. AI har även använts för programmering, statistiska analyser och textbearbetning samt framställning av tabeller och figurer.

Arbetet har bedrivits iterativt genom en fortlöpande dialog där analyser och textförslag har granskats, ifrågasatts och omarbetats.[6]

AI har därmed fungerat som en komponent i ett interaktivt människa–AI-system som väsentligt ökat arbetets kapacitet och hastighet. Ingen särskild kvalitetsvinst har eftersträvats genom långsamhet.

Ansvaret för rapportens innehåll, metodval, tolkningar, eventuella fel och slutsatser är dock uteslutande författarens.

6 För en belysning av de matematiska och kognitionsvetenskapliga grunderna för mänskligt och artificiellt tänkande, av särskilt intresse vid utvecklingen av människa–AI-system, rekommenderas Griffiths, T. (2026). The Laws of Thought: The Quest for a Mathematical Theory of the Mind. New York: Henry Holt and Company. ISBN 9781250358356.

3. Den definitiva rangordningen

TDR har genom sin särskilda metod lyckats fastställa den definitiva rangordningen av Sveriges 290 kommuner. Rangordningen redovisas fullständigt i Appendix 1 och 2. Mer behöver egentligen inte sägas om rankingen i sig. Därmed är den grundläggande frågan om kommunernas inbördes placering avgjord, och uppmärksamheten kan istället riktas mot de empiriska förhållanden som rangordningen ytterst bygger på.

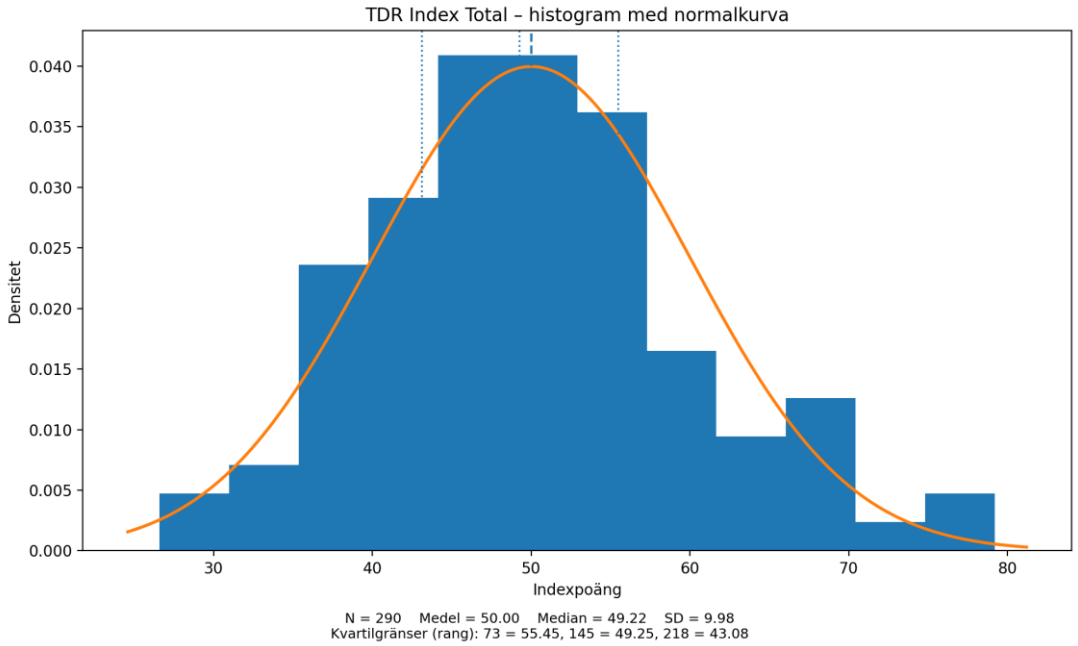
3.1 TDR Total

TDR Index Total är standardiserat till medelvärdet 50 och standardavvikelsen 10. Högre indexvärde innebär bättre placering i rangordningen.

Indexvärdena varierar från 26,59 till 79,20, med en median på 49,22. Fördelningen redovisas i Figur 2.

Kommunerna är samlade kring fördelningens mitt, medan antalet avtar mot ytterkanterna. Sambandet mellan indexvärde och rangplacering är därför inte linjärt. I mittfältet kan små skillnader i indexvärde motsvara stora skillnader i rangplacering. Ett exempel är gränsen mellan rang 145 och 146, där skillnaden endast uppgår till 0,06 indexenheter.

Figur 2
Fördelning av TDR Index Total för Sveriges 290 kommuner. Histogram med överlagrad normalkurva

Rangordningens övre del domineras av storstadsnära kommuner. De fem högst placerade är Täby, Danderyd, Lidingö, Nacka och Vellinge.[7] Bland de tio främsta återfinns åtta kommuner i Stockholms län.

7 Sveriges objektivt sett bästa kommun är alltså Täby. Det innebär även att Täby är den panglossianska kommunen.

I fördelningens mitt återfinns bland andra Örebro (rang 144), Berg (145), Botkyrka (146), Nordmaling (147) och Sölvesborg (148). Dessa kommuner har indexvärden mellan 49,12 och 49,47.

Längst ned i rangordningen återfinns kommuner som Högsby, Perstorp, Ljusnarsberg, Hällefors och Filipstad.

Kommuner med likartade totalindex kan emellertid ha olika profiler över de 13 delindexen.

3.2 Delindex och kommunprofiler

TDR:s 13 delindex ger en mer differentierad bild av kommunernas egenskaper än den sammanfattande rangordningen. Tabell 2 visar de tre kommunerna med högst respektive lägst värden inom varje delindex.

Tabell 2
Kommuner med de tre högsta respektive lägsta värdena per delindex

Delindex	Tre högsta	Tre lägsta
Befolkning	Knivsta, Upplands-Bro, Järfälla	Dorotea, Högsby, Haparanda
Arbetsmarknad	Gällivare, Piteå, Lerum	Gullspång, Östra Göinge, Säffle
Inkomster	Vellinge, Täby, Danderyd	Perstorp, Filipstad, Hällefors
Företagande	Eda, Strömstad, Malung-Sälen	Umeå, Göteborg, Gävle
Bostäder	Kiruna, Vallentuna, Boden	Norberg, Ragunda, Fagersta
Tillgänglighet/infrastruktur	Sundbyberg, Öckerö, Lidingö	Pajala, Överkalix, Ljusnarsberg
Utbildning	Danderyd, Lomma, Lidingö	Högsby, Bjuv, Malå
Hälsa	Danderyd, Lomma, Lidingö	Haparanda, Ljusnarsberg, Gullspång
Trygghet	Vaxholm, Öckerö, Karlsborg	Malmö, Järfälla, Helsingborg
Miljö	Danderyd, Nacka, Solna	Oxelösund, Överkalix, Grums
Kultur/fritid	Arjeplog, Malå, Dorotea	Hallsberg, Borlänge, Öckerö
Ekonomi	Lidingö, Täby, Sollentuna	Gotland, Bräcke, Malå
Välfärd	Högsby, Tanum, Ovanåker	Kiruna, Oxelösund, Enköping

Högsby återfinns bland de tre kommunerna med lägst värden på TDR Befolkning och TDR Utbildning, men har högst värde på TDR Välfärd. Kiruna har högst värde på TDR Bostäder och lägst på TDR Välfärd. Delindexens innebörd redovisas i avsnitt 2.1 och deras indikatorer i Appendix 5.

Tabell 3 jämför Sundbyberg och Vallentuna, två kommuner med nästan identiska totalindex men med stora skillnader mellan flera delindex.

Tabell 3
Sundbyberg och Vallentuna – rang och indexvärde vid likartat totalindex

Index	Sundbyberg rang	Indexvärde	Vallentuna rang	Indexvärde
TDR Total	17	67,9	19	67,8
Inkomster	51	59,6	15	66,9
Företagande	266	38,2	118	50,8
Bostäder	144	50,0	2	73,9
Tillgänglighet/infrastruktur	1	86,0	101	53,6
Trygghet	222	43,2	135	50,8
Miljö	7	77,3	31	62,8
Välfärd	218	43,2	61	58,1

Anmärkning. Delindexen har valts för att illustrera skillnader i kommunernas profiler. Rang 1 anger högsta indexvärde. Samtliga delindex redovisas i Appendix 2.

Skillnaden i TDR Total mellan dessa båda kommuner är endast 0,1 indexenheter och två rangplaceringar. Inom TDR Bostäder skiljer det däremot 23,9 indexenheter och 142 rangplaceringar, medan TDR Tillgänglighet/infrastruktur skiljer 32,4 indexenheter och 100 rangplaceringar.

3.3 Huvudkomponenter och kommuntyper

PCA av de 13 delindexen identifierade två huvudkomponenter som tillsammans förklarar 63,17 procent av variationen mellan kommunerna. Den första komponenten (PC1) förklarar 42,89 procent och den andra (PC2) 20,28 procent. Komponenterna beskriver två ortogonala dimensioner av kommunernas egenskaper.

PC1 har benämnts Strukturell kommunstyrka och sammanfattar framför allt variation inom utbildning, hälsa, inkomster, bostäder, miljö och tillgänglighet. PC2, Lokal dynamik och trygghet, fångar främst variation knuten till trygghet, företagande, arbetsmarknad och välfärd. Tabell 4 redovisar komponenternas förklarade varians samt de kommuner som har högst respektive lägst komponentvärden.

Tabell 4
Huvudkomponenternas förklarade varians samt kommuner med högsta och lägsta komponentvärden

	PC1 Strukturell kommunstyrka	PC2 Lokal dynamik och trygghet
Förklarad varians	42,89 %	20,28 %
Högst 1	Täby (6,52)	Arjeplog (4,98)
Högst 2	Danderyd (5,79)	Pajala (4,33)
Högst 3	Solna (5,62)	Härjedalen (3,69)
Lägst 1	Högsby (−5,70)	Malmö (−4,42)
Lägst 2	Filipstad (−4,96)	Borlänge (−3,76)
Lägst 3	Dorotea (−4,74)	Landskrona (−3,70)

Anmärkning. Värdena är komponentpoäng. Fullständiga värden och rangplaceringar redovisas i Appendix 1.

De två komponenterna ligger också till grund för TDR:s viktmodell. Inom tvåkomponentslösningen svarar PC1 för 67,90 procent och PC2 för 32,10 procent av den förklarade variansen.

En hierarkisk klusteranalys av de 13 delindexen genomfördes dessutom med Wards metod och euklidiska avstånd. Analysen identifierade fyra huvudkluster och åtta undertyper av kommuner med likartade profiler. Tabell 5 redovisar huvudklustrens storlek, genomsnittliga TDR-index och exempel på kommuner.

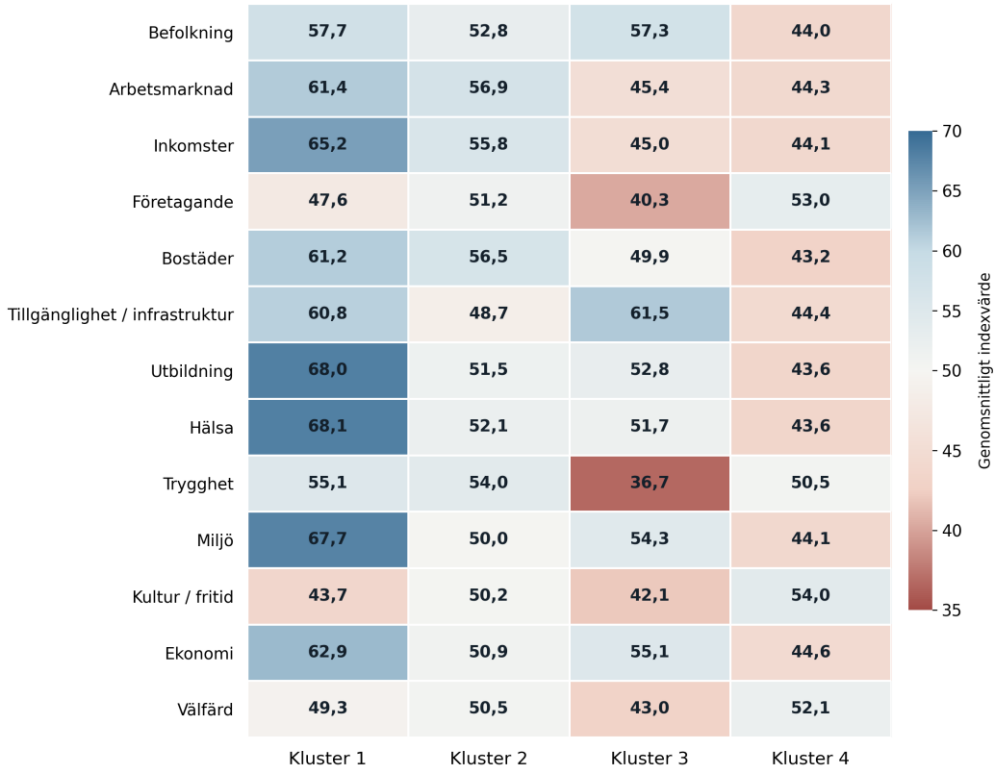
Tabell 5
Fyra huvudkluster av svenska kommuner

Kluster	Benämning	Antal	TDR medel	Exempel på kommuner
1	Välmående tillväxt- och pendlingskommuner	34	68,10	Värmdö, Kungsbacka, Tyresö
2	Stabila små- och mellankommuner	81	54,51	Mark, Söderköping, Östhammar
3	Större regionala centra med sociala utmaningar	42	48,78	Växjö, Gävle, Norrköping
4	Mindre perifera kommuner med lokal styrka	133	43,01	Tierp, Arboga, Svenljunga

Anmärkning. Kommunexemplen är illustrativa. TDR medel avser gruppens genomsnittliga totalindex. Fullständig kommunförteckning återfinns i Appendix 3 och länsvis i Appendix 3.1.

Figur 3 visar huvudklustrens genomsnittliga värden på samtliga 13 delindex. Kluster 1 har höga värden inom framför allt TDR Hälsa, TDR Utbildning, TDR Miljö och TDR Inkomster, men lägre värden på TDR Företagande och TDR Kultur/fritid. Kluster 2 har en jämnare profil. Kluster 3 utmärks av relativt höga värden på TDR Tillgänglighet/infrastruktur och TDR Befolkning, men särskilt låga värden på TDR Trygghet och TDR Företagande. Kluster 4 har lägre värden på flera strukturella delindex, men relativt höga värden på TDR Kultur/fritid, TDR Företagande och TDR Välfärd.

Figur 3
Genomsnittliga delindexvärden för de fyra huvudklustren

Klustrens medelvärden på TDR Total varierar från 68,10 i kluster 1 till 43,01 i kluster 4. Skillnaden uppgår till 25,09 indexenheter.

Varje huvudkluster har vidare delats upp i två undertyper. Tabell 6 redovisar deras storlek, huvudsakliga kännetecken och exempel på kommuner.

Tabell 6
Åtta undertyper av svenska kommuner

Undertyp	Benämning	Antal	Exempel på kommuner
1A	Högpresterande storstadsnära kommuner	12	Sollentuna, Nacka, Solna
1B	Starka pendlings- och tillväxtkommuner	22	Lerum, Kungsbacka, Ekerö
2A	Småkommuner med lokalt företagande och välfärdsstyrka	28	Orust, Östhammar, Vadstena
2B	Stabila regionala små- och mellankommuner	53	Mark, Västervik, Skellefteå
3A	Starkare regionala centra	26	Växjö, Västerås, Göteborg
3B	Svagare regionala centra	16	Katrineholm, Nyköping, Eslöv
4A	Strukturellt stabila perifera kommuner	81	Arboga, Tierp, Svenljunga
4B	Glesa/perifera kommuner med lokal styrka	52	Färgelanda, Tingsryd, Strömsund

Anmärkning. Undertyperna är de två närmast underliggande grenarna inom respektive huvudkluster. Kommunexemplen är illustrativa. Fullständig redovisning finns i Appendix 3; länsvis kommunförteckning i Appendix 3.1.

Undertyperna visar ytterligare skillnader inom huvudklustren. Inom kluster 1 har grupp 1A relativt höga värden på TDR Miljö, TDR Ekonomi och TDR Utbildning, medan grupp 1B har relativt höga värden på TDR Bostäder, TDR Trygghet och TDR Befolkning. Fullständiga resultat och kommunernas klustertillhörighet redovisas i Appendix 3, medan ett dendrogram som visar hur kommunerna successivt grupperas i kluster återfinns i Appendix 3a.

3.4 Geografisk fördelning

Figur 4 visar den geografiska fördelningen av TDR Total. Varje kommun representeras av en punkt vid kommunhuvudortens geografiska koordinater. Färgerna anger rangkvartiler: grönt rang 1–73, gult 74–145, orange 146–218 och rött 219–290.

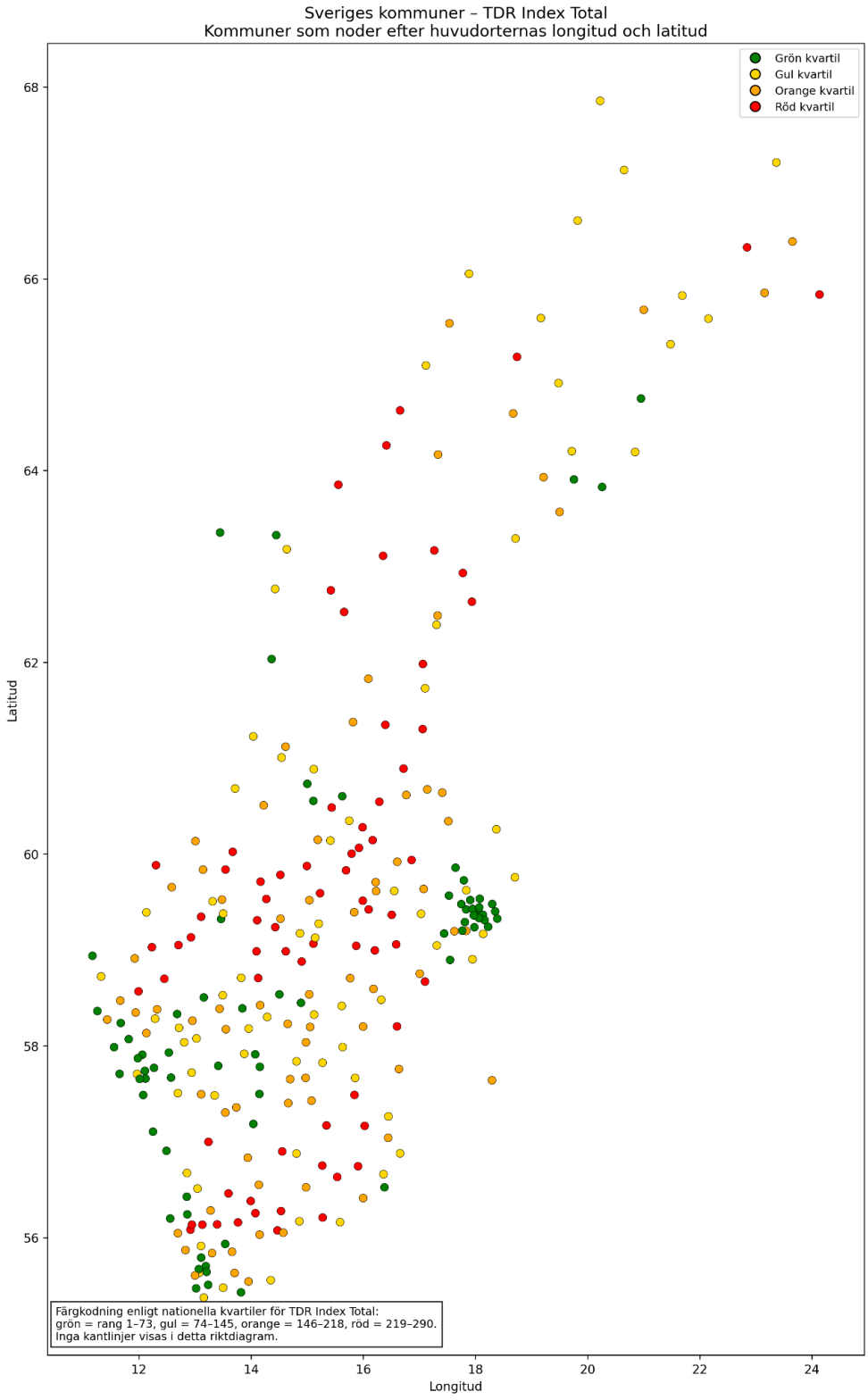
Kommuner i den övre kvartilen är koncentrerade till storstadsregionerna, särskilt kring Stockholm, men även till delar av Västsverige och Skåne. Ett sammanhängande stråk framträder dessutom genom delar av Jönköpings län, från Habo och Jönköping söderut mot Värnamo. Kommuner i den övre kvartilen förekommer också utanför dessa områden, bland annat Åre och Krokom i Jämtland, Leksand och Falun i Dalarna samt Umeå, Skellefteå och Vännäs i Västerbotten.

Kommuner i den nedre kvartilen återfinns framför allt i delar av Bergslagen, det inre av Svealand och södra Norrland. Den geografiska fördelningen uppvisar därmed både regionala koncentrationer och betydande variation mellan närliggande kommuner.

Regionala kartor med kommunnamn och rangplaceringar finns i Appendix 11.

Figur 4

Geografisk fördelning av TDR Total efter nationella rangkvartiler

4. Alternativa viktmodeller

4.1 Politikmodellen

TDR utgår, som tidigare nämnts, från panglossianska antaganden.[8] Världen antas vara som den är och i varje ögonblick så bra som den kan vara. Indikatorernas och delindexens vikter kan därför bestämmas utifrån deras empiriska samvariation.

Alla delar emellertid förmodligen inte denna uppfattning. Många anser att världen kan förbättras och att något därför måste göras. De mest optimistiska vill förbättra allt för alla och prioritera samtliga politikområden till 100 procent. Andra anser att vissa områden är viktigare än andra. Politik handlar då om prioriteringar, resurser och ambitionsnivå.

Detta kan uttryckas genom en kvasi-formell politikmodell. Kommunens förändring beskrivs som

$$\Delta X = P - D$$

där P betecknar organiserad politisk och administrativ påverkan och D eroderande och störande krafter.

Den politiska påverkan kan uttryckas som

$$P = \lambda \, \Sigma_i \, w_i \, p_i$$

med bivillkoren

$$\Sigma_i \, w_i = 1, \quad 0 \leq w_i \leq 1, \quad \lambda \geq 0$$

där w_i betecknar den relativa prioriteringen av politikområde i, p_i den faktiska insatsen och λ den samlade ambitionsnivån.

Prioriteringarna utgör ett nollsummespel: en ökad vikt för ett område kräver en minskad vikt för minst ett annat. Den samlade ambitionsnivån begränsas dessutom av tillgängliga resurser:

$$\Sigma_i \, r_i \leq R$$

där r_i betecknar resursåtgången inom område i och R den totala tillgängliga resursmängden. Ökad ambitionsnivå kräver därmed ökade resurser, omfördelning eller effektivare resursanvändning.

Modellen skiljer mellan politiska prioriteringar, faktiska insatser och ambitionsnivå. Den ger också en utgångspunkt för att undersöka hur skilda prioriteringar påverkar kommunernas rangordning.

I det följande tillämpas därför alternativa viktfördelningar på TDR:s 13 delindex. Kommunernas observerade värden hålls konstanta medan vikterna förändras. Modellerna och deras konstruktion redovisas i Appendix 7.

8 Se fotnot 1.

4.2 Viktmodeller och resultat

Sex alternativa viktmodeller konstruerades för att undersöka effekterna av politiska prioriteringar. Modellerna är idealtyper som uttrycker skilda uppfattningar om vilka kommunala förhållanden som bör tillmätas störst betydelse:

- Marknadsorienterad tillväxt: Prioriterar företagande, arbetsmarknad, inkomster, tillgänglighet och bostäder.
- Välfärd: Prioriterar utbildning, hälsa, trygghet och välfärd.
- 4K – kunskap, kultur, kreativitet och kommunikationer: Prioriterar utbildning, kultur och fritid, tillgänglighet och infrastruktur samt företagande. Modellen är inspirerad av Åke E. Anderssons 4K-perspektiv.[9]
- Miljö, hälsa och hållbarhet: Prioriterar miljö, hälsa, bostäder och trygghet.
- Ekonomiskt återhållsam: Prioriterar kommunal ekonomi, befolkning, arbetsmarknad och inkomster.
- Trygghet och ordning: Prioriterar trygghet samt ger förhållandevis hög vikt åt arbetsmarknad, utbildning, hälsa och välfärd.

Som jämförelse används TDR:s empiriskt bestämda vikter och en modell där samtliga 13 delindex ges samma vikt, 1/13. Den senare representerar principen allt åt alla, utan hänsyn till resursrestriktioner.

De åtta viktmodellerna ger starkt samvarierande rangordningar. Spearmans rangkorrelation mellan TDR och alternativen varierar från 0,913 till 0,989, medan korrelationerna mellan indexvärdena varierar från 0,922 till 0,992.

Modellen med lika vikter ligger närmast TDR, med en rangkorrelation på 0,989 och en genomsnittlig absolut rangförskjutning på 9,1 placeringar. Fyrtio kommuner byter kvartil och nio av de tio högst placerade kommunerna i TDR återfinns även bland de tio främsta vid lika viktning.

Tabell 7 sammanfattar de politiska modellernas samband med TDR och konsekvenserna för kommunernas rangplaceringar.

9 Åke E. Andersson (1936–2021) var professor i regionalekonomi vid Umeå universitet 1979–1988 och chef för Institutet för framtidsstudier 1988–1998. Hans K-samhälle betonade kommunikationer, kunskap, konst och kreativitet. Källa: Institutet för framtidsstudier, ”Institutets historia” (www.iffs.se/om-oss/institutets-historia/).

Tabell 7
Alternativa viktmodeller jämförda med TDR

Viktmodell och huvudsaklig prioritering	Spearman ρ	Medel |Δrang|	Bytt kvartil	Gemensam topp 10
Lika vikt – allt åt alla	0,989	9,1	40	9
Marknadsorienterad tillväxt – företagande, arbete och inkomster	0,966	16,3	66	7
Välfärd – utbildning, hälsa och sociala villkor	0,929	22,5	77	8
4K – kunskap, kultur, kreativitet och kommunikationer	0,943	20,3	71	9
Miljö, hälsa och hållbarhet – ekologiska och sociala livsvillkor	0,970	14,5	54	9
Ekonomiskt återhållsam – kommunal ekonomi och försörjningsförutsättningar	0,913	25,7	85	9
Trygghet och ordning – trygghet och social stabilitet	0,915	25,9	102	7

Anmärkning. Spearman ρ avser rangkorrelation med TDR. Medel |Δrang| anger genomsnittlig absolut rangförskjutning. Bytt kvartil anger antalet kommuner som hamnar i en annan rangkvartil än i TDR. Gemensam topp 10 anger antalet kommuner bland de tio högst placerade i båda modellerna. Modellernas konstruktion, fullständiga viktfördelningar och resultat redovisas i Appendix 7–8.

De största förändringarna uppkommer med modellerna Trygghet och ordning samt Ekonomiskt återhållsam. Båda ger genomsnittliga rangförskjutningar på omkring 26 placeringar. I modellen Trygghet och ordning byter 102 kommuner kvartil, motsvarande 35 procent av samtliga kommuner.

De politiska viktmodellerna ger också olika rangordningar. Den lägsta rangkorrelationen, 0,764, återfinns mellan Ekonomiskt återhållsam och Trygghet och ordning. Mellan Ekonomiskt återhållsam och Välfärd är korrelationen 0,817 och mellan Marknadsorienterad tillväxt och Välfärd 0,851. Större överensstämmelse råder mellan Välfärd och Miljö, hälsa och hållbarhet (0,944) samt mellan Marknadsorienterad tillväxt och 4K (0,921).

Prioriteringarnas styrka undersöktes genom en känslighetsanalys med 4K-modellen. De fyra prioriterade delindexen tilldelades tillsammans 60, 75 respektive 90 procent av den totala vikten, med oförändrade inbördes viktförhållanden inom de prioriterade respektive övriga delindexen.

Starkare prioritering ger större avvikelser från TDR. Spearmans rangkorrelation sjunker från 0,943 vid 60 procents vikt till 0,866 vid 75 procent och 0,756 vid 90 procent. Den genomsnittliga absoluta rangförskjutningen ökar samtidigt från 20,3 till 44,1 placeringar och antalet kommuner som byter kvartil från 71 till 132.

Den genomsnittliga absoluta rangförskjutningen mellan 4K-modellens svagaste och starkaste varianter uppgår till 24,8 placeringar och 87 kommuner byter kvartil. Dorotea förbättrar sin placering från 146 till 32, medan Bollebygd faller från 123 till 238. Fullständiga resultat redovisas i Appendix 8.

Politikmodellen i avsnitt 4.1 tydliggör skillnaden mellan att förändra värderingen av ett tillstånd och att förändra tillståndet självt. Viktmodellerna förändrar värderingen omedelbart.

Förändringar av kommunernas faktiska förhållanden kräver däremot verkliga politiska och administrativa beslut, insatser, resurser och tid.

De alternativa viktmodellerna ger därmed flera definitiva rangordningar av samma kommunala verklighet.

5. Extern validering

5.1 Kriterier och samband

TDR:s externa validitet undersöktes genom jämförelser med tre mått på kommunernas egenskaper och resultat: medborgarnas bedömningar av sina kommuner (MBU), relativ attraktivitet (RA) och Kommunens kvalitet i korthet (KKiK).

MBU bygger på fyra frågor om medborgarnas bedömningar av kommunen. RA mäter kommunens attraktivitet utifrån relativ in- och utflyttning under perioden 2020–2025. För KKiK konstruerades ett särskilt HoldOut-index av 25 indikatorer, efter att åtta indikatorer som också ingår i TDR uteslutits. De tre kriterierna gör det möjligt att pröva om TDR samvarierar med medborgarnas subjektiva bedömningar, kommunernas förmåga att attrahera och behålla invånare och observerade resultat i kommunala verksamheter.

Analyserna omfattade även kommunernas åldersstruktur, nettopendling och politiska orientering längs höger–vänster- respektive GAL–TAN-dimensionen. Variablernas konstruktion, datatäckning och analysmetoder redovisas i Appendix 9.

TDR uppvisar positiva samband med samtliga tre kriterier. Korrelationen med MBU är 0,660, med RA 0,586 och med KKiK HoldOut 0,688.[10]

Huvudkomponenterna uppvisar delvis olika samband med valideringskriterierna. Strukturell kommunstyrka (PC1) har ett starkare samband med RA (r = 0,634) än Lokal dynamik och trygghet (PC2; r = 0,028). Båda komponenterna samvarierar positivt med MBU (PC1: r = 0,563; PC2: r = 0,327) och KKiK HoldOut (PC1: r = 0,616; PC2: r = 0,250). Sambandet med relativ attraktivitet är således i huvudsak knutet till kommunernas strukturella och socioekonomiska egenskaper snarare än till den lokala dynamik som PC2 beskriver.

Även sambanden med KKiK:s verksamhetsområden varierar. TDR har ett starkt samband med Barn och unga (r = 0,748), ett måttligt samband med Samhälle och miljö (r = 0,457) och ett svagt samband med Stöd och omsorg (r = 0,082).

De partiella sambanden mellan TDR, MBU och RA undersöktes genom att den tredje variabeln hölls konstant. Analysen visar i vilken utsträckning sambandet mellan två variabler kvarstår när deras gemensamma variation med en tredje variabel kontrolleras statistiskt.

Sambandet mellan TDR och MBU minskade från r = 0,660 till 0,563 och sambandet mellan TDR och RA från 0,586 till 0,436. Båda återstående sambanden var statistiskt signifikanta ($p < 0,001$).

Sambandet mellan MBU och RA minskade däremot från 0,422 till 0,068 när TDR hölls konstant. Det återstående sambandet var inte statistiskt signifikant (p = 0,283).

10 De redovisade sambanden har knappast uppstått genom en slump. Detta kan uppfattas som överraskande av personer med bestämda föreställningar om slumpmässighet. Se Falk, R., & Konold, C. (1997). Making sense of randomness: Implicit encoding as a basis for judgment. *Psychological Review, 104*(2), 301–318. https://doi.org/10.1037/0033-295X.104.2.301

Resultaten visar att TDR har självständiga statistiska samband med både medborgarnas bedömningar och relativ attraktivitet, medan samvariationen mellan MBU och RA till stor del är gemensam med TDR.

Fullständiga korrelationsmatriser, partiella analyser, uppgifter om datatäckning och motsvarande resultat för de 13 delindexen redovisas i Appendix 9, särskilt Tabell 9.5 och Figur 9.1.

5.2 Multivariata analyser

TDR:s samband med relativ attraktivitet (RA) och medborgarnas bedömningar (MBU) undersöktes genom multipel regressionsanalys. Syftet var att pröva om TDR har självständiga statistiska samband med dessa kriterier när hänsyn tas till kommunala verksamhetsresultat, det andra externa kriteriet samt strukturella och politiska förhållanden. Resultaten redovisas i Tabell 8.

Tabell 8
Regressionsmodeller för relativ attraktivitet och medborgarnas bedömningar

Förklaringsvariabel	RA (β)	MBU (β)
TDR Total	0,494***	0,090
MBU	0,128	—
RA	—	0,070
KKiK HoldOut	0,020	0,640***
Politisk höger–vänsterorientering	−0,143	0,147*
Politisk GAL–TAN-orientering	0,215*	−0,098
Medelålder	−0,207***	0,072
Nettopendling	−0,116*	−0,045
R^2	**0,396**	**0,669**

Anmärkning. Standardiserade regressionskoefficienter (β). N = 249 i båda modellerna. * p < 0,05; *** p < 0,001. Underlag: Appendix 9, tabellerna 9.6–9.7.

TDR uppvisar det starkaste självständiga sambandet med relativ attraktivitet (β = 0,494; p < 0,001). Även medelålder, nettopendling och politisk GAL–TAN-orientering har statistiskt signifikanta samband med RA. Modellen förklarar 39,6 procent av variationen. TDR tillför således information om kommunernas relativa attraktivitet utöver den som fångas av övriga variabler.

För medborgarnas bedömningar är resultatet annorlunda. Här har KKiK HoldOut det starkaste sambandet (β = 0,640; p < 0,001), medan TDR:s samband är svagt och inte statistiskt signifikant (β = 0,090; p = 0,272).[11] Modellen förklarar 66,9 procent av variationen i MBU.

TDR:s relativt starka bivariata samband med MBU (r = 0,660) kan därmed till betydande del hänföras till förhållanden som också fångas av KKiK HoldOut och övriga variabler i modellen. När dessa beaktas kvarstår inget statistiskt säkerställt självständigt samband mellan TDR och MBU.

11 Författaren till denna rapport förstår själv inte detta resultat. Det kan eventuellt komma att motivera ytterligare fördjupade och definitiva studier.

De åtta viktmodellernas samband med MBU, RA och KKiK HoldOut jämfördes också. Ingen modell hade starkast samband med samtliga tre kriterier. Exempelvis uppvisade 4K-modellen ett starkare samband med KKiK HoldOut än TDR, medan den marknadsorienterade modellen hade ett något starkare samband med RA. Valet av vikter påverkar således även rankingarnas externa samband.

TDR har alltså ett självständigt statistiskt samband med relativ attraktivitet, medan sambandet med medborgarnas bedömningar till stor del sammanfaller med de verksamhetsresultat och övriga förhållanden som ingår i regressionsmodellen.

Fullständiga regressionsresultat och jämförelser mellan viktmodellerna redovisas i Appendix 9, tabellerna 9.6–9.7 och 9.10–9.12.

6. Jämförelser med andra rankingar

TDR jämfördes med fyra andra kommunrankingar: Fokus Bäst att leva 2025, Sveriges miljöbästa kommun 2025, Svenskt Näringslivs ranking av det lokala företagsklimatet 2026 och Superkommun 2026.

Rankingarna representerar delvis olika perspektiv. Fokus behandlar kommunernas attraktivitet som platser att leva på, Sveriges miljöbästa kommun miljöarbete och hållbarhet och Svenskt Näringsliv lokalt företagsklimat. Superkommun har en bredare ansats med 154 indikatorer inom flera samhällsområden. TDR bygger på 121 indikatorer inom 13 delindex med empiriskt bestämda vikter.

Jämförelserna omfattar rankingarnas inbördes samband, gemensamma statistiska struktur, skillnader mellan kommunernas placeringar och samband med externa kriterier. Kommunatlas 2026, som bygger på sex indikatorer och omfattar 182 kommuner, ingår som en kompletterande metodisk jämförelse. Underlag, bearbetningar och fullständiga resultat redovisas i Appendix 10.

6.1 Rankingarnas samband och skillnader

Samtliga rangkorrelationer mellan TDR och de fyra övriga rankingarna är positiva, men varierar kraftigt i styrka. Det starkaste sambandet med TDR återfinns för Superkommun (ρ = 0,749). Sambanden med övriga rankingar är betydligt svagare.

Tabell 9
Rangkorrelationer mellan TDR och fyra andra kommunrankingar (Spearmans ρ)

Ranking	ρ
Superkommun	0,749
Fokus	0,325
Svenskt Näringsliv	0,275
Sveriges miljöbästa kommun	0,235

Även de externa rankingarnas inbördes samband varierar. Fokus och Superkommun uppvisar den högsta rangkorrelationen (ρ = 0,490), medan sambandet mellan Sveriges miljöbästa kommun och Svenskt Näringsliv är nära noll (ρ = 0,054).

En PCA av de fem rankingarnas indexvärden identifierade två komponenter som tillsammans förklarar 69,7 procent av variationen. Den första, Övergripande kommunal kvalitet, förklarar 48,9 procent och har positiva laddningar för samtliga rankingar. TDR och Superkommun har de högsta laddningarna (0,838 respektive 0,861). Den andra, Företagsklimat kontra miljö och livskvalitet, förklarar 20,8 procent och skiljer framför allt Svenskt Näringsliv från Sveriges miljöbästa kommun och Fokus.

Resultaten visar att rankingarna delar en gemensam statistisk dimension, men samtidigt fångar delvis skilda egenskaper hos kommunerna. Skillnaderna framträder särskilt tydligt vid jämförelser av enskilda kommuners rangplaceringar.

Åre har plats 25 i TDR men 270 i Fokus. För Trosa är motsvarande placeringar 23 och 263. Munkfors har däremot rang 277 i TDR, 30 i Fokus och 26 hos Svenskt Näringsliv. Staffanstorp har rang 13 i TDR men 267 i Sveriges miljöbästa kommun. Även mellan TDR och Superkommun förekommer stora skillnader, exempelvis för Mullsjö, som har rang 83 respektive 275.

Den genomsnittliga absoluta rangskillnaden mellan TDR och Superkommun är 46 placeringar. Motsvarande skillnad är 78 placeringar för Svenskt Näringsliv och Fokus samt 85 för Sveriges miljöbästa kommun. Trots det relativt starka sambandet mellan TDR och Superkommun skiljer sig rangplaceringarna med minst 100 positioner för 25 kommuner.

Rankingarnas överensstämmelse varierar också mellan kommunerna. Nacka och Danderyd får genomgående höga placeringar, medan Strömsund och Skinnskatteberg placeras lågt. För bland andra Munkfors, Rättvik och Katrineholm är spridningen mycket stor.

6.2 Extern validitet

Rankingarnas externa validitet undersöktes med samma tre kriterier som tidigare: medborgarnas bedömningar (MBU), relativ attraktivitet (RA) och kommunala verksamhetsresultat (KKiK HoldOut).

Samtliga fem rankingar uppvisar positiva samband med kriterierna. TDR uppvisar genomgående de starkaste korrelationerna, följt av Superkommun. Sambandet mellan TDR och MBU är 0,660, jämfört med 0,622 för Superkommun och 0,528 för Svenskt Näringsliv. För RA är motsvarande korrelationer 0,586, 0,523 och 0,284. Även för KKiK HoldOut har TDR det starkaste sambandet ($r = 0,688$).

För att undersöka om de andra rankingarna tillför information utöver TDR genomfördes analyser av inkrementell validitet. För varje kriterium beräknades först hur stor andel av variationen som förklaras av TDR. Därefter tillfördes en annan ranking och ökningen av förklaringsgraden beräknades.

För MBU förklarar TDR ensamt 43,6 procent av variationen. När Svenskt Näringslivs ranking tillförs ökar förklaringsgraden till 52,9 procent, ett tillskott på 9,3 procentenheter. Superkommun tillför 4,5 procentenheter och Fokus 2,5, medan Sveriges miljöbästa kommun inte ger något ytterligare förklaringsvärde.

För RA är tillskotten mindre. Superkommun ger det största och statistiskt signifikanta tillskottet, 1,9 procentenheter utöver TDR. De övriga rankingarnas bidrag är små och saknar statistisk signifikans.

För KKiK HoldOut tillför Fokus 5,1 procentenheter utöver TDR, Superkommun 3,5, Sveriges miljöbästa kommun 1,2 och Svenskt Näringsliv 0,7 procentenheter. Samtliga tillskott är statistiskt signifikanta.

Resultaten visar att TDR har starkast enskilda samband med samtliga tre kriterier, samtidigt som flera andra rankingar tillför självständig information.

Den definitiva rangordningen (TDR) har således ett omfattande empiriskt förklaringsvärde. Detta kan dock eventuellt i vissa avseenden förbättras genom att ytterligare rankingar beaktas.

Fullständiga resultat och beräkningsmetoder redovisas i Appendix 10.

6.3 Metodisk jämförelse

De undersökta rankingarna har olika metodiska förtjänster. Fokus har ett tydligt perspektiv på kommunernas attraktivitet. Sveriges miljöbästa kommun har en väl avgränsad inriktning. Svenskt Näringsliv använder egeninsamlad primärdata. Superkommun kombinerar ett brett indikatorurval med god empirisk validitet. Kommunatlas erbjuder en enkel sammanvägning av ett begränsat antal indikatorer.

Rankingarna skiljer sig samtidigt åt i metodtransparens, indikatorurval, viktning och möjligheter till oberoende granskning. Särskilt Superkommuns begränsade redovisning av indikatorer, kategorier och beräkningsprinciper försvårar en fullständig metodprövning.[12]

Sedvanliga metodkrav är dock eventuellt inte tillämpliga på journalistiska produkter, exempelvis Superkommun, oavsett deras anspråk på trovärdighet.

TDR är utformad för att uppfylla högt ställda krav på metodtransparens och empirisk prövning. Dess indikatorurval, riktningar och principer för sammanvägning bör emellertid granskas enligt samma metodkrav som andra rankingar. Det är det centrala skälet till att TDR begåvats med ett antal definitiva appendix. Krav som rimligen bör ställas på kommunrankingar och andra rankingar redovisas i Appendix 12.

12 Författaren har tagit AI till hjälp och letat. Letandet inkluderade besök på det lokala biblioteket för att se om uppgifterna möjligen fanns publicerade i Dagens Samhälles pappersupplaga.

7. Den bästa kommunen – från rangordning till handling

Bara en kommun kan vara bäst. Enligt TDR är det Täby. Vilken kommun som verkligen är bäst beror emellertid på vad som menas med bäst. En kommun kan vara bäst inom ett enskilt område utan att vara bäst sammantaget. Olika principer för sammanvägning av objektivt observerbara egenskaper kan dessutom ge olika resultat. Medborgarnas subjektiva bedömningar utgör ytterligare ett perspektiv. För en eller annan kan frågan om vilken kommun som är bäst eventuellt också reduceras till vilken som har den optimala sommartemperaturen eller de längsta sandstränderna.

Att en kommun har högre medelinkomst, lägre arbetslöshet eller bättre skolresultat än en annan kan fastställas empiriskt. Värderingen av dessa egenskaper förutsätter däremot normativa ställningstaganden. En sammanvägd rangordning är en av flera möjliga beslutsregler. Andra kan exempelvis bygga på minimikrav, särskilt prioriterade egenskaper eller den svagaste dimensionen.

Utöver kommunernas objektivt observerbara egenskaper kan invånarnas bedömningar och faktiska beteende användas som underlag för jämförelser. Invånarnas nöjdhet kan användas både som ett resultat att förklara och som ett kriterium för att bedöma kommunen. Flyttmönster ger information om kommunernas relativa attraktivitet, men påverkas också av människors möjligheter och restriktioner. Människor kan vara nöjda utan att stanna och stanna utan att vara nöjda.

TDR har ett relativt starkt samband med medborgarnas bedömningar (MBU; r = 0,660) och med relativ attraktivitet mätt genom flyttmönster (RA; r = 0,586). Sambandet mellan MBU och RA är svagare (r = 0,422) och försvinner nästan helt när TDR hålls konstant (r = 0,068). De tre perspektiven är således relaterade men, som bekant, inte liktydiga.

De olika perspektiven ger delvis olika bilder av kommunernas egenskaper. Vilket perspektiv som ska avgöra vilken kommun som är bäst blir därmed en fråga om bedömningsgrund. Om verkligheten är entydig borde emellertid också rangordningarna vara det. TDR har för sin del fastställt den definitiva rangordningen. Att andra rankingar, med andra indikatorer och principer för sammanvägning, kommer fram till andra resultat kan möjligen motivera ytterligare definitiva studier.

Därmed återstår frågan om vad vi egentligen får veta om kommunerna genom att rangordna dem. En rangplacering i sig medför trots allt ingen egentlig kunskap om någonting annat än rangplaceringen.

Att påverka kommunernas förhållanden är emellertid en annan fråga. Det kräver kunskap om vilka förändringar i resurser och aktiviteter som kan åstadkomma avsedda resultat och effekter. Följande principer kan vägleda sådana analyser:

1. Analysera kommunens profil. Utgå från de 13 delindexen och deras indikatorer. Totalindexet döljer betydande skillnader mellan kommunernas egenskaper.

2. Jämför med relevanta kommuner. Använd klusterindelningen för att identifiera kommuner med likartade förutsättningar. Undersök skillnader i indikatorer och verksamhetsresultat.

3. Skilj mellan ansvar och påverkbarhet. Identifiera vilka förhållanden kommunen ansvarar för och vilka den faktiskt kan påverka. Dessa sammanfaller endast delvis.

4. Identifiera påverkbara aktiviteter och resurser. Specificera vilka förändringar som kan förväntas leda till eftersträvade resultat och effekter. Pröva antagandena om orsakssamband.[13]

5. Pröva förändringarna mot resursrestriktionerna. Ange vilka resurser som krävs och hur de ska frigöras eller tillföras. Prioriteringar innebär att andra användningar av resurser måste vägas mot varandra.

Principerna förskjuter uppmärksamheten från rangplaceringarna till kommunernas faktiska förhållanden och möjligheterna att påverka dessa. Den avgörande frågan är vilka förändringar i resurser och aktiviteter som realistiskt kan förväntas leda till eftersträvade resultat och effekter. Det är på denna nivå som kommunala åtgärder bör formuleras, motiveras och utvärderas. Det kan inte upprepas för ofta.

[13] För en kanske alltför ingående framställning av problem och möjligheter att fastställa orsakssamband i empiriska undersökningar, se Cook, T. D. & Campbell, D. T. (1979). Quasi-Experimentation: Design & Analysis Issues for Field Settings. Boston: Houghton Mifflin. Se dock fotnot 1.

8. Diskussion och slutsatser

TDR har så fastställt den definitiva rangordningen av Sveriges 290 kommuner utifrån 121 indikatorer fördelade på 13 delindex. Undersökningen har dessutom identifierat systematiska samband mellan kommunernas egenskaper och prövat rangordningens samband med externa kriterier och andra rankingar.

Analyserna visar att kommunernas egenskaper varierar längs flera delvis oberoende dimensioner, som en sammanfattande rangordning sedan reducerar till en enda. Kommuner med näraliggande placeringar kan därmed ha mycket olika förutsättningar och resultat. Alternativa viktmodeller kan dessutom medföra betydande förskjutningar i rangordningen utan att någon kommuns faktiska förhållanden förändras.

Undersökningens viktigaste resultat ligger därför i de empiriska analyserna snarare än i den definitiva rangordningen. Rangordningen är dock fastställd.

8.1 Kommunernas rörelselagar

Kommunala förändringar förutsätter förändringar i resurser och aktiviteter. Förändringarnas genomslag beror också på kommunala systems tröghet och hur de svarar på försök till påverkan.

I Appendix 12 formuleras några kommunala rörelselagar. Tröghetslagen beskriver etablerade strukturers motstånd mot förändring. Accelerationslagen beskriver förhållandet mellan insats, systemegenskaper och förändringstakt. Lagen om reciprok verkan beskriver hur interventioner kan framkalla motreaktioner. Entropilagen anger att även upprätthållandet av etablerade tillstånd kräver resurser.

Observationslagen skiljer mellan vad kommunen säger sig göra och vad den faktiskt gör. Det är sällan samma sak. Skillnaden kan undersökas genom att granska faktiska resurser, aktiviteter, resultat och effekter.

Rörelselagarna kompletterar politikmodellen och de praktiska principerna i avsnitt 7.

8.2 Rankingproducenter och rankingkonsumenter

Den som offentliggör en kommunranking gör anspråk på att kunna bedöma och jämföra kommuners egenskaper. Detta medför krav på metod, dokumentation och empirisk prövning.

En seriös rankingproducent bör uppfylla fem grundläggande krav:

1. Tydligt syfte. Det ska framgå vad rankingen avser att mäta.
2. Redovisat empiriskt underlag. Indikatorer, definitioner, datakällor och urvalskriterier ska vara tillgängliga.
3. Transparent bearbetning. Transformationer, riktningar, vikter och beräkningsmetoder ska kunna granskas.
4. Prövad hållbarhet. Känslighetsanalyser, alternativa konstruktioner och externa jämförelser ska redovisas.
5. Reproducerbarhet. Resultaten ska kunna kontrolleras av oberoende granskare.

Kraven utvecklas i Appendix 12. TDR har utformats för att motsvara dem. Metoder, indikatorer, viktmodeller och valideringar redovisas i detalj i rapportens appendix.

Bland rankingkonsumenter kan också två idealtyper urskiljas. Den naiva rankingkonsumenten uppfattar rangplaceringen som ett direkt mått på kommunens egenskaper och tolkar förändrade placeringar som faktiska förändringar. Den insiktsfulla rankingkonsumenten granskar däremot rankingens konstruktion och underliggande data samt skiljer mellan förändringar i rangplacering och kommunens faktiska förhållanden.

Efterfrågan på entydiga besked om vilka kommuner som är bäst och sämst kan gynna rankingar där rangplaceringen framhävs på bekostnad av metodredovisning och analys. Producenter och konsumenter kan därmed ömsesidigt förstärka en förenklad bild av kommunernas förhållanden.

En insiktsfull användning av rankingar ställer emellertid särskilda krav på producenterna. Ansvaret för att tillhandahålla granskningsbar information ligger hos dem.

8.3 Metodologiska slutsatser

TDR visar att kommunrankingar kan konstrueras med ett godtyckligt antal indikatorer, omfattande metodredovisning och seriös empirisk prövning. Existerande rankingar bör kunna bedömas både utifrån sin konstruktion och sin förmåga att beskriva de förhållanden de avser att mäta.

Fortsatta analyser bör undersöka vilka förändringar i resurser och aktiviteter som under olika förutsättningar kan förväntas ge avsedda effekter. TDR:s delindex, indikatorer och klusterindelning ger underlag för sådana analyser av enskilda kommuner och jämförelser mellan kommuner med likartade förutsättningar.

Det finns också anledning att fortsätta granskningen av rankingarna själva. Skillnaderna mellan de undersökta rankingarnas metoder och resultat motiverar en systematisk bedömning av deras metodologiska kvalitet och empiriska giltighet.

En möjlig fortsättning är därför att rangordna rankingarna. Därefter kan det möjligen bli nödvändigt att rangordna dem som rangordnar rankingarna. Även denna verksamhet bör bli föremål för oberoende granskning.

8.4 Slutord

TDR har fullgjort sin uppgift. Sveriges 290 kommuner har rangordnats. Den bästa kommunen enligt rankingen har identifierats. Metoden har redovisats, resultaten har prövats och den definitiva rangordningen har fastställts.

Undersökningen har samtidigt visat att det omfattande empiriska underlaget om kommunernas faktiska egenskaper erbjuder betydligt större möjligheter till kunskap än deras placeringar i en rangordning.

Wittgenstein framhöll i *Tractatus logico-philosophicus* (6.54) att den som förstått hans satser till slut måste kasta bort stegen efter att ha klättrat upp på den.

TDR har nu byggt sin stege och klättrat upp på den. Rangordningen kan därför kastas bort. Det empiriska underlaget bör behållas.

Det finns mycket att tala om när det gäller Sveriges kommuner, deras problem och deras möjligheter. Om rangordningar kan man däremot tiga.

Referenser

Bevan, G., & Hood, C. (2006). What's measured is what matters: Targets and gaming in the English public health care system. Public Administration, 84(3), 517–538. https://doi.org/10.1111/j.1467-9299.2006.00600.x

Espeland, W. N., & Sauder, M. (2007). Rankings and reactivity: How public measures recreate social worlds. American Journal of Sociology, 113(1), 1–40. https://doi.org/10.1086/517897

OECD/European Union/EC-JRC. (2008). Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/9789264043466-en

Saisana, M., Saltelli, A., & Tarantola, S. (2005). Uncertainty and sensitivity analysis techniques as tools for the quality assessment of composite indicators. Journal of the Royal Statistical Society: Series A (Statistics in Society), 168(2), 307–323. https://doi.org/10.1111/j.1467-985X.2005.00350.x

Wågman, L. (2026a). Att mäta företagsklimat: En kritisk granskning av Svenskt Näringslivs ranking av det lokala företagsklimatet. Egenpublicerad rapport.[14]

Wågman, L. (2026b). Vad kan en kommun göra åt sin ranking? Egenpublicerad artikel.[14]

Wågman, L. (2026c). Vad är en bra kommun? En jämförelse mellan medborgaromdömen och flyttmönster. Egenpublicerat PM, 15 juni 2026.[14]

14 Författarens blogg: https://raresize.blog/